

Kulturdepartementet

postmottak@kud.dep.no

Rådhusgata 1-3
Postboks 437 Sentrum
N-0103 OSLO

Telefon +47 23 08 16 00
Telefax +47 23 08 16 01
Org. nr. 970 349 820

pf@prest.no
www.prest.no

Dato:
30.08.2013

Vår ref:
13-00113 PKA

Deres ref:

Arkiv nr:
000

Hørings svar – Det livssyns åpne samfunn – NOU 2013:1

Innledning

Med NOU 2013:1 *Det livssyns åpne samfunn* er det lagt fram en grundig utredning med sikte på en mer helhetlig tros- og livssyns politikk. Presteforeningen anser en gjennomtenkning av tros- og livssyns politikken som avgjørende viktig i lys av samfunns- og kultur utviklingen, og i lys av grunnlovs endringene 21. mai 2012 som medfører betydelige endringer i relasjonen mellom Staten og Den norske kirke. Disse endringene får også stor betydning for tros- og livssynsfeltet som helhet.

Presteforeningen er glad for utredningens positive anerkjennelse av religionenes og livssynenes betydning som ligger i visjonen om ”det livssyns åpne samfunn” og premisset om at staten fortsatt skal føre en aktivt støttende tros- og livssyns politikk. Presteforeningen mener likevel at utredningen i sin historieskrivning enda tydeligere kunne vektlagt den rolle og betydning tros- og livssynssamfunnenes generelt og Den norske kirke spesielt har hatt og har i det norske samfunnet. I denne sammenheng vil Presteforeningen vise til NOU 2013:4 *Kulturutredningen 2014* som framhever Den norske kirkes rolle som kulturbærer etter 1814. Kulturutredningen beskriver Den norske kirke som en kulturinstitusjon i kraft av sin rolle som forvalter av landets religiøse kunnskapstradisjoner og rituelle liv, som møteplass i samfunnet og pådriver for folkeopplysningsarbeid. Kirken beskrives som en institusjon som har vært med å bygge den kulturelle grunnmuren i Norge og mobilisert folk til aktiv samfunnsdeltakelse. Også Den norske kirkes og andre tros- og livssynssamfunns betydning for framveksten av velferdsstaten kunne vært mere vektlagt.

Presteforeningen er medlem av hovedsammenslutningen UNIO og vil vise til grunddokumentet *Mål og politisk verdigrunnlag for UNIO* hvor det heter:

”Religion og livssyn kan være en skapende kraft i samfunnet som fremmer likeverd, forståelse og respekt for menneskeverd. Det kan også være en kraft som skaper konflikt og motsetninger.

Unio skal arbeide for en aktivt støttende religion, livssyns politikk og kulturelt mangfold med økonomiske overføringer fra det offentlige til tros- og livssynssamfunn.

Presteforeningen er opptatt av at en framtidig tros- og livssyns politikk må vektlekke religionenes og livssynenes potensiale som skapende kraft i samfunnet. Religion og livssyn

kan være en ressurs for demokratiet og for å ivareta velferdsstaten, bl.a. ved å bygge fellesskap og fremme verdier som likeverd, ansvar for medmennesker og barmhjertighet. Utredningen fanger dette opp i noen grad, blant annet med henvisning til religion i kulturarvperspektiv, men synes i for stor grad å betrakte konkurrerende religioner og livssynsalternativer som et problemområde som trenger balanserende reguleringer. Dette får konsekvenser for utredningens tilnærming til likebehandlingsprinsippet som overordnet prinsipp i religions- og livssynspolitikken (se nedenfor, avsnittet "Likebehandling").

Presteforeningen vil framheve at det i Norge er bygd opp ordninger som kan være grunnpillarer i en ny religionspolitisk modell, når statskirkeordningen avvikles. Det er etter Presteforeningens oppfatning nå mulig å bygge en banebrytende religionspolitisk modell i europeisk sammenheng, basert på tillit til og understøttelse av tros- og livssynssamfunnene. En slik modell vil ha to(tre) grunnpillarer:

- Statlig understøttelse av tros- og livssynssamfunn basert på likebehandlingsprinsippet og prinsippet om en aktivt støttende religions- og livssynspolitikk
- Understøttelse av dialog på religions- og livssynsfeltet
- Avvikling av direkte statlig styring av trossamfunn (statskirkesystemet)

Statlig understøttelse av tros- og livssynssamfunn vil oppfattes som uttrykk for positiv anerkjennelse av tros- og livssynssamfunnenes samfunnsmessige betydning. Det vil også fungere ansvarliggjørende når tros- og livssynssamfunnene forvalter tilskudd av offentlige midler. Understøttelsen kan slik sett innebære en form for samfunnskontrakt mellom staten og tros- og livssynssamfunnene, hvor tros- og livssynssamfunn oppfattes som ansvarlige aktører i samfunnet med viktige funksjoner, uten at staten griper inn og styrer i tros- og livssynssamfunnenes indre anliggender.

Det er i Norge gode erfaringer med de dialogarenaene som er etablert på tros- og livssynsfeltet. Dette gjelder både de multilaterale dialogorganene som Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn, Norges kristne råd og Islamsk råd, og bilaterale dialogorganer som samtalegruppene mellom Islamsk råd og Mellomkirkelig råd for Den norske kirke, og mellom Den norske kirke og Det mosaiske trossamfunn m.fl. Dialogorganene har bidratt til å skape tillit og forståelse mellom ulike tros- og livssynssamfunn. Det er også oppnådd til dels oppsiktsvekkende resultater av dialogen, bl.a. den felles erklæringen mellom Islamsk råd og Mellomkirkelig råd om gjensidig rett til å konvertere.

Det er gode grunner for å anta at en kombinasjon av statsstøtte til trossamfunn og gode dialogarenaer (som er hjulpet fram ved statlig økonomisk støtte) har fungert tillitsbyggende og ført til et lavt konfliktnivå på tros- og livssynsfeltet i Norge. Det er etter Presteforeningens oppfatning gode grunner for å bygge videre på disse hovedpillarene i religions- og livssynspolitikken også når statskirkesystemet avvikles og det innføres større likebehandling mellom Den norske kirke og øvrige tros- og livssynssamfunn. Presteforeningen mener at en slik religions- og livssynspolitikk vil styrke religioner og livssyn som skapende kraft i samfunnet som fremmer likeverd, forståelse og respekt for menneskeverd.

Om utredningens tilnærming, prinsipper og begreper

Utredningens tilnærming er i hovedsak forankret i den europeiske menneskerettighetskonvensjonen som skal sikre alle mennesker religionsfrihet og frihet til å utøve sin religion alene eller sammen med andre. Utredningen legger til grunn at staten skal ha en "aktivt støttende tros- og livssynspolitikk" og har fått tittelen "det livssynsåpne samfunn". Presteforeningen ser positivt på denne hovedtilnærmingen, og oppfatter det som en dreining i tros- og livssynspolitikken bort fra et livssynsnøytralt sekularisert perspektiv. I likhet med Kirkemøtet 2013 forutsetter Presteforeningen at "[e]n politikk for et tros- og

livssynsåpent samfunn tilrettelegger aktivt og åpner opp for religion og livssyn i ulike offentlige rom” (sak KM 11/13).

Utredningen anser ”livssyn” som et overordnet samlebegrep og bruker gjennomgående ”tros- og livssynsfrihet”, ”tro og livssyn” som karakteristikk. Dette røper etter Presteforeningens oppfatning en for smal forståelse av religion. De livssynsmessige sidene av religionen er bare én dimensjon ved religionen. Det er ikke bare tanke- og trosfriheten, men også religionsutøvelsens frihet som skal sikres i henhold til menneskerettighetskonvensjonene. Religionsutøvelsen omfatter også religionens fellesskapsdimensjon og dens rituelle, etiske og estetiske dimensjoner. Religionen har videre en kultur- og identitetsbærende betydning som ikke kan reduseres til ”det et menneske mener om de største spørsmålene i livet” og å ”ha oppfatninger om menneskets plass i tilværelsen og en holdning til sentrale etiske spørsmål” (NOU 2013:1, s.85). Presteforeningen viser til at de internasjonale menneskerettighetskonvensjonene bruker uttrykket ”freedom of religion and belief”, som best kan oversettes ”religions- og livssynsfrihet”. ”Belief” sikter her ikke til religiøs tro, men er et begrep for ikke-religiøse livsoppfatninger. ”Religion” innordnes heller ikke under kategorien ”livssyn”, men forstås som et fenomen i sin egen rett. Presteforeningen vil derfor foreslå at man tar i bruk benevnelser som ”religions- og livssynsfrihet” og ”religions- og livssynspolitik” i den religions- og livssynspolitiske språkbruken. Dette vil etter Presteforeningens oppfatning være en mer sakssvarende språkbruk.

Selv om vi ut fra det foregående vil ta forbehold i forhold til deler av utredningens terminologi, slutter Presteforeningen seg til utredningens åtte prinsipper for en mer helhetlig religions- og livssynspolitik. Dette er prinsipper som vil sikre ”en menneskerettighetsbasert, aktivt støttende og ikke-diskriminerende tros- og livssynspolitik hvor alle må akseptere å bli eksponert for andres tros- og livssynsuttrykk i det offentlige rom” (sak KM 11/13).

Samtidig vil Presteforeningen i tilslutning til Kirkemøtet peke på at også andre faktorer/prinsipper bør tillegges vekt i utformingen av en mer helhetlig religions- og livssynspolitik: ”Også internasjonale urfolkskonvensjoner, landsdekkende tilstedeværelse, oppslutning som majoritetstrossamfunn og bredde i kompetanse er vesentlige faktorer det må tas hensyn til i utformingen av den offentlige tros- og livssynspolitikken. Historie og kulturell kontekst bør også reflekteres” (sak KM 11/13).

Likebehandling

Ut fra utredningens hovedperspektiv på religions- og livssynsfeltet, hvor hovedoppgaven synes å være å legge balanserende reguleringer inn i forholdet mellom konkurrerende tros- og livssynssamfunn og mellom religions- og livssynsfeltet, stat, samfunn og borger, etableres ”likebehandling” som et overordnet prinsipp. Dette prinsippet overprøver hensynet til den enkelte religion når denne representerer hensyn og ”argumenter basert på historiske forhold” når disse hensyn kommer i konflikt med likebehandlingsprinsippet (s.114). Selv om utredningen i sine åtte grunnprinsipper legger til rette for et livssynsåpent samfunn, og utvalget argumenterer for at historiske faktorer og antall *kan* være saklige grunner for ikke å likebehandle i visse saker/tilfeller, fører denne betraktningen av likebehandlingsprinsippet til flere praktiske forslag som nedtoner Den norske kirkes og religionenes rolle i en del offentlige institusjoner. Utredningens religionsregulerende siktemål fører til et hierarki av kriterier, og det synes som man ikke klarer å fri seg fra en form for ”nøytralitetstenkning” til tross for utredningens uttalte intensjon om det motsatte. Resultatet er en form for nøytralt utenfraperspektiv på religion og livssyn som fenomen, hvor en legger til grunn at tros- og livssynssamfunn kan og må forvaltes som ensartede størrelser.

Om man derimot stiller spørsmålene annerledes, om hva slags verdier, oppfatninger, kunnskaper, holdninger, ritualer etc. som bør inngå som ressurser i utvikling av ulike typer samfunnsinstitusjoner, eller som bør tas i bruk i gitte situasjoner innenfor

samfunnsinstitusjonene, ville man med nødvendighet måtte forholde seg noe annerledes til spørsmålene som berører valg av verdier. Det kan være vanskelig å gi eksplisitte uttrykk for hva slags verdier som bør gjelde for samfunnsinstitusjoner i et pluralistisk samfunn. I tråd med formuleringene i Grunnloven § 2 viser utredningen likevel til sentrale fellesverdier som ”demokrati, rettsstat, menneskerettigheter, ikke-diskriminering og likestilling”. I Kulturutredningen (NOU 2013:4) viser man til behovet for en politikk som fremmer et ”mangfoldig og inkluderende kulturliv, og som samtidig sikrer videreutviklingen av samlende og delte referanserammer innenfor et nasjonalt fellesskap” (s.10), og refererer blant annet til verdibegreper som ”dannelse, nyskaping, kritikk, deltakelse og mangfold” (s.60) som vesentlige for kulturpolitikken. Dersom Staten og dens institusjoner skal bygge på verdier som dette, må den nødvendigvis forholde seg aktivt til den kulturarv som gjør at nettopp disse verdiene foreligger som utgangspunkt og mulighet også for fremtiden. Det er en hermeneutisk selvfølgelighet at vi ikke har mulighet til å danne oss oppfatninger av virkeligheten, eller å foreta verdivalg uavhengig av det utgangspunktet konteksten, samfunnet og kulturarven gir. Så får beslutningstakere i enhver generasjon avgjøre i hvilken grad fremtiden skal formes i kontinuitet eller diskontinuitet med bestemte posisjoner i fortiden. Men viktige verdivalg kan uansett ikke fattes uten at man bevisst tar stilling til relevansen som ligger i de tradisjoner, ressurser og posisjoner som de ulike deler av kulturarven representerer. Når utredningen så eksplisitt vil underordne ”argumenter basert på historiske forhold” under likebehandlingsprinsippet, fremstår den som enøyd og forenkende, fordi Staten og dens institusjoner uansett hele tiden må foreta valg ut fra argumenter basert på historiske forhold, også i det øyeblikket man vil gjøre likebehandling til overordnet prinsipp.

Dette betyr ikke at ikke likebehandlingsprinsippet må være vesentlig i religions- og livssynspolitikken fremover, men Presteforeningen mener det i større grad må balanseres mot argumenter om hva slags ressurser som må anses som vesentlige for de ulike samfunnsinstitusjoner i fremtiden. Når Den norske kirke eller andre tros- og livssynssamfunn fremstår med verdier, oppfatninger, holdninger, ritualer eller kompetanse som anses som relevant og viktig for den videre utvikling av en samfunnsinstitusjon, kan ambisjonen om livssynsåpenhet umulig innebære at de diskvalifiseres fordi man representerer et livssyn eller en religiøs livsanskuelse. Presteforeningen vil følgelig mene at det må være gjenstand for en konkret vurdering i det enkelte tilfelle hvorvidt likebehandlingsprinsippet skal overordnes argumenter basert på historie, kultur og tradisjon. Et moment i vurderingen må være at kristendommen ikke bare har en historisk betydning som kultur og tradisjon, men også i dagens Norge omfatter nær 90 % av befolkningen. Likebehandlingsargumentet må ikke anvendes på en måte som begrenser livssynsåpenheten i samfunnet i utilbørlig grad.

Presteforeningen slutter seg på bakgrunn av dette til Kirkemøtet som i forhold til likebehandling uttaler følgende:

”Det er viktig at offentlige myndigheter viderefører en aktivt støttende tros- og livssynspolitikk som i større grad enn i dag må likebehandle ulike tros- og livssynssamfunn. Kirkemøtet understreker at for å få en større grad av likebehandling i et tros- og livssynsåpent samfunn, bør politikken i hovedsak legge vekt på å lage rammevilkår som tilrettelegger for *utviding* av religions- og livssynsnærvær på ulike samfunnsområder. Et tros- og livssynsåpent samfunn bygges best ved at gjeldende ordninger og tros- og livssynsmessig tilstedeværelse i større grad *utvides* til å inkludere et mangfold av tros- og livssynsaktører, og ikke ved å *redusere* nærværet til Den norske kirke.”

Presteforeningen vil også understreke at det også kan være tilfeller der mindre tros- og livssynssamfunn ikke har organisatorisk struktur eller kapasitet til å ivareta tros- og

livssynsinteresser i det offentlige rom, mens Den norske kirke som omfatter om lag 76 % av befolkningen og med en struktur som er nærværende i alle lokalsamfunn, har det. I slike tilfeller bør Den norske kirke kunne påta seg en representativ funksjon på vegne av tros- og livssynsfeltet – i forståelse med øvrige tros- og livssynssamfunn. Dette kan i en del tilfeller være eneste måte å ivareta tros- og livssynsinteresser på. Hvis en ut fra likebehandlingsprinsippet skulle utelukke tros- og livssynsmessig representasjon fordi bare Den norske kirke har mulighet til å bidra, vil det være en måte å praktisere likebehandlingsprinsippet på som står i strid med visjonen om et livssynsåpent samfunn. Den norske kirkes prester representerer en rolle og en kompetanse som etterspørres i viktige samfunnsinstitusjoner av brukere og ansatte langt utover Den norske kirkes medlemmer.

Til utredningens forslag

Ad 15.5.3 Offentlige sykehus, 15.6.2 Andre døgnbaserte helse- og omsorgstjenester, 15.9.3

Utdanning av personell

Når det gjelder den plass tro og livssyn bør ha i sykehus, er vår overordnede kommentar at utredningen i all vesentlighet er i tråd med Presteforeningens måte å tenke om dette på. Utvalget uttaler seg i tråd med sitt mandat bare om én av flere viktige sider ved sykehusprestetjeneste, nemlig religion og livssyn. Religions- og livssynstjeneste i sykehus slik den har vært utformet i dagens sykehusprestetjeneste omfatter langt mer, og krever også særlig kompetanse.

Sykehusprestetjenestens kompetanse og oppgaver omfatter et langt videre felt enn direkte ”religiøs betjening”, forvaltningen av rituelle handlinger og sjelesorg der det er etterspurt. Tjenesten omfatter også undervisning, veiledning og samtale med pasienter, pårørende og ansatte. Den bidrar med faglig refleksjon omkring temaer som etikk, eksistensielle kriser, sorg, kommunikasjon, livstolkning, identitet og mestring på en måte som andre faggrupper i sykehuset ikke gjør. Prestene er ikke behandlende personell, men prestetjenestens bidrag i behandlingsforløpene etterspørres av både pasienter, personell og organisasjon.

Utvalget oppfordrer til å endre og utvikle sykehusprestetjenesten i retning av en flerreligiøs åndelig/eksistensiell tjeneste (eller kapellantjeneste) som i størst mulig grad gir et like godt tilbud til alle pasienter og pårørende uansett religions- og livssynstilhørighet. Dette er en utvikling vi selv arbeider for og ønsker velkommen. Landet fikk for fire år siden sin første tverreligiøse prestetjeneste/religions- og livssynstjeneste ved St. Olavs Hospital i Trondheim ved tilsetning av en muslim. Det er naturlig at ansatte fra andre livssyn integreres i prestetjenesten og at det tas sikte på å endre navn på tjenesten etter hvert.

Utvalget vektlegger likebehandling. Hvis alle enkeltpersoner i hele landet uansett religion, livssyn og kultur skal få like god hjelp, vil dette bli kostnadskrevenende, og vil i verste fall kunne komme i konflikt med bevaring av kompetansen som er opparbeidet ved prestetjenesten. Det er derfor viktig når utvalget presiserer at likebehandling skal tilstrebes – i prinsipp og i rimelig praksis. Vi merker oss at utvalget anerkjenner kompetansen som er bygd opp ved sykehusenes prestetjenester og understreker viktigheten av å bevare denne når tjenesten utvikles. Ved ansettelse av mennesker fra andre religions- og livssynssamfunn må det stilles krav om egnethet, faglighet og kompetanse som gjør at den samlede kompetansen i en framtidig religions- og livssynstjeneste kunne bevares og utvikles.

Det er sykehusledelsen som ansetter og lønner sykehusprester og som definerer hvilke pasient-, pårørende-, ansatte- og organisasjonsbehov tjenesten skal ivareta. Vi ser det som tjenlig for religions- og livssynstjenestens framtid at sykehusene fortsatt blir arbeidsgiver, mens biskopen fører tilsyn med lære og liv for ordinerte prester i Den norske kirke. Det er som en integrert del av det tverrfaglige samarbeidet i sykehuset at framtidens religions- og

livssynstjeneste best kan utvikles. Arbeid i religions- og livssynstjeneste/prestetjeneste i sykehus er et arbeid blant mennesker i sårbare livssituasjoner, og krever særskilt kompetanse. I dagens prestetjeneste er pastoral-klinisk utdanning (PKU) et innarbeidet kompetansekrav. Også i en framtidig religions- og livssynstjeneste må det stilles krav om pastoralklinisk utdanning eller tilsvarende kompetanse.

Tilsvarende resonnement vil gjelde i andre døgnbaserte helse- og omsorgstjenester.

15.3.3 Kriminalomsorgen

Utredningen tar utgangspunkt i at alle innsatte har rett til, innenfor sikkerhetens grenser, å kunne utøve sin tro og sitt livssyn. Presteforeningen stiller seg positiv til denne tilnærmingen, som innebærer livssynsåpenhet også i fengsel.

Prestetjenesten er i dag organisatorisk knyttet til Den norske kirkes struktur, og ansettes av kirkelige organer. Prestene er ikke ansatt i kriminalomsorgen. Men prestetjenesten er likevel godt integrert i fengslene, med en nær relasjon mellom fengselets eget personell og presten. Prestene oppleves som en naturlig del av fengselets bemanning både fra ansattes og innsattes side.

Prestene har i hovedsak samtaler, enkeltvis og i grupper, gudstjenester og møter, samt samarbeid med fengselet, og formidler andre tjenester, som besøk av menigheter, organisasjoner og enkeltpersoner utenfra. I hovedsak betraktes dette som et berikende samarbeid for de fleste parter, som kommer innsatte til gode. Prestene utøver sin tjeneste langt utover det antall som tilhører Den norske kirke, og yter hjelp uten å spørre om religions- og livssynstilhørighet.

Presten fungerer i mange fengsler som etisk og religiøs rådgiver for fengselet, og som pådriver for at innsatte skal oppleve den rett til religions- og livssynsutøvelse som de har etter lover og forskrifter. Slik er prestetjenesten med på å sikre at religiøse og livssynsmessige behov blir ivare tatt også i den mer og mer flerreligiøse kontekst som også fengslene er en del av. Prestetjenesten er i nærkontakt med behovene og trekker inn de representanter for andre religioner og livssyn som kan tenkes å dekke dem. Eksempelvis: Der det er avtale om fredagsbønn for muslimer med besøk av imam, er det oftest presten som har vært pådriver for dette. Den norske kirkes fengselsprester har en kompetanse som sikrer den nødvendige refleksjon rundt tjenesten, særlig i møte med mennesker i sårbare situasjoner.

Måten prestetjenesten i fengslene er organisert på, gjør at det vil være utfordringer knyttet til en eventuell omforming av Den norske kirkes fengselsprestetjeneste til en religions- og livssynstjeneste i fengslene. Utredningen foreslår å gjøre om enkelte av dagens stillinger for fengselsprester til stillinger for andre tros- og livssynssamfunn. Presteforeningen mener dette ikke må skje på en måte som reduserer den kompetansen på dette området som finnes hos Den norske kirkes fengselsprester, og vil understreke viktigheten av utredningens presisering om at man må "bevare den kompetansen som er bygd opp ved institusjonenes prestetjenester. Dette er avgjørende kunnskaper og erfaring i sjelesorg og annen religiøs betjening som ikke må gå tapt, men som må føres videre i en ny tros- og livssynstjeneste" (s.169). Presteforeningen ser at det er behov for større mangfold med tanke på de mange av annen religiøs bakgrunn som sitter i norske fengsel. Dagens ordninger skaper ikke nok ressurser, eller gir ikke nok stimulans til å dekke de behov som per i dag er tilstede i norske fengsel. En særskilt utfordring er knyttet til religiøs betjening av utenlandske statsborgere som ikke tilhører noe trossamfunn registrert i Norge. Presteforeningen er derfor positive til tiltak som kan øke mulighetene for flere tilgjengelige representanter for religion og livssyn som kan betjene innsatte.

Ad 11.3 Religion og forsvaret og 15.4.3 Forsvaret

Utredningen argumenterer for tilgjengelig personell og religiøs betjening for alle. Presteforeningen ser at dette reflekterer den tenkning Feltprestkorpset selv har når det gjelder å løse sitt doble oppdrag: 1) Utøve kirkelig betjening 2) Bidra til å legge til rette for religions- og livssynsutøvelse.

Presteforeningen stiller seg positive til en utvidelse av Feltprestkorpset til å omfatte også representanter for andre religioner og livssyn enn evangelisk-luthersk kristendom. En slik utvidelse må imidlertid komme i tillegg til dagens bemanning og ikke på bekostning av den.

Presteforeningen er enig med flertallet i utvalget om at det fortsatt bør være fast ansatt religions- og livssynspersonell i Forsvaret. Betjeningen av personellet ivaretas best på den måten. Samtidig sikrer det religions- og livssynspersonellet en nærhet til de militære avdelingene som er helt nødvendig.

Utvalget mener at religiøse representanter ikke bør inngå i den militære rangordning. Dette er Presteforeningen uenige i. Begrunnelsen for at norske feltprester bærer uniform og har offisersgrad er funksjonell: Personellet som skal betjenes går i uniform og er en del av et gradssystem. Da er det hensiktsmessig at presten (tilsvarende) gjør det samme, på linje med leger, psykologer og annet sanitetspersonell.

Utvalget mener at hensikten med tilstedeværelse av religiøst personell i Forsvaret må være soldatens trosfrihet, ikke å legitimere eller forbedre den militære virksomheten. Presteforeningen vil understreke at det som legitimerer religiøst personell i Forsvaret, er at trossamfunn har medlemmer som tjenestegjør der. Videre er religiøst personell underlagt andre vilkår enn befal ellers: i henhold til krigens folkerett er de ikke-stridende og uten alminnelig kommandomyndighet. Utvalget mener videre at religiøse ritualer ikke bør gjøres til felles uttrykk for Forsvarets kollektive verdigrunnlag, samt at religiøse representanter ikke bør være ansvarlige for obligatoriske fellesarrangementer. Presteforeningen er enig med utvalget i at utvikling av fellesritualer basert på "civil religion" ikke er ønskelig. Vi vil ikke tilrå at Feltprestkorpset bidrar i utviklingen av slike fellesritualer.

Dette betyr allikevel ikke at religions- og livssynsmessige elementer ikke kan inngå i obligatoriske fellesarrangementer i Forsvaret. Den spesielle konteksten som feltforhold med videre utgjør, innebærer nemlig at religions- og livssynsutøvelse nødvendigvis må få et visst kollektivt preg for at den individuelle retten til dette i det hele skal bli ivaretatt.

Ved for eksempel en minnemarkering vil religiøse og livssynsmessige elementer måtte være i samsvar med avdødes tilhørighet/overbevisning. I den forbindelse vil religiøse representanter være ikke bare naturlige bidragsyttere, men også ressurser i planleggingen - selv om de ikke sitter med det overordnede ansvaret.

Ad 15.7.2 Utdanningsinstitusjoner

Presteforeningen er opptatt av at det ikke bare må være rom for, men at det bør legges til rette for religions- og livssynstjeneste på Universiteter og Høgskoler, slik som Den norske kirkes studentprester og andre. Presteforeningen slutter seg til utvalgets anbefalinger om romslighet i tilrettelegging for praktiske behov knyttet til studenters tro og livssyn, tilrettelegging for livssynsåpne stillerom på utdanningsinstitusjoner.

Presteforeningen er opptatt av at det må være gode og likeverdige muligheter for frivillig og elev-/studentinitiert religiøs aktivitet i skolen og ved høyere utdanningsinstitusjoner.

Ad 15.9.5 Rom for religiøs og livssynsmessig aktivitet

Presteforeningen mener det bør legges til rette for livssynsåpne rom for bønn og andre religiøse og livssynsmessige ritualer i offentlige institusjoner som sykehusanlegg, fengsler og

utdanningsinstitusjoner. Der det er viglede kapeller eller kirkerom, er bruken underlagt Den norske kirkes regelverk.

Ad 15.8.2 Kriseberedskap og dødsbudskap og 15.9.1 Livssynsuavhengig førstelinje

Når det gjelder *dødsbudskap* mener Presteforeningen det fortsatt må være adgang for politiet til å overlate den konkrete varslingen til prester eller andre kompetente representanter for tros- og livssynssamfunn. Den norske kirkes prester har gjennom sin utdanning kompetanse på kommunikasjon i slike situasjoner. Prestene innehar også en rollebevissthet og profesjonalitet i utførelsen av slike oppdrag. Overbringelse av dødsbudskap er ingen arena for forkynnelse. Presteforeningen opplever at prestene i slike oppdrag og situasjoner nyter bred tillit, også utover Den norske kirkes medlemmer.

Utvalget ønsker å likebehandle i *kriseberedskapen* ved at Den norske kirke ikke har fast plass i beredkapsorganer og grupper, men at de enkelte tros- og livssynssamfunn bringes inn etter konkret behov. Presteforeningen mener det vil svekke kriseberedskapen, særlig når det gjelder å bistå pårørende i krisesituasjoner. Det er viktig å opprettholde en god kirkelig/religiøs/livssynsmessig kompetanse på krisehåndtering, noe som også vil innebære god systemkunnskap og kjennskap til organisering og rutiner. Dette er viktig for at representanter for tros- og livssynssamfunnene raskt skal kunne være operative i krisesituasjoner og håndtere dem kompetent. Innen Den norske kirke er det bygd opp en slik kompetanse over tid både hos prester og diakoner. Det er viktig at slik kompetanse bygges også i andre tros- og livssynssamfunn. Presteforeningen mener det er viktig at tros- og livssynssamfunnene er representert i beredkapsorganene, og ikke bare bringes inn ad hoc. I overskuelig framtid vil det være Den norske kirke som innehar størst kapasitet når det gjelder denne form for kompetanse, både ved at den er landsdekkende og at den har en organisering som gjør Den norske kirke i stand til å bistå i kriseberedskap og krisesituasjoner. Den norske kirkes prester og diakoner er gjennom sin daglige yrkesutøvelse trent i å bistå mennesker i sårbare livssituasjoner. Der andre tros- og livssynssamfunns prester og ledere har tilsvarende kompetanse, vil det samme gjelde for disse.

Utvalget går inn for en *livssynsuavhengig førstelinje*. Her mener Presteforeningen man ut fra utredningens overordnede tilnærming og prinsipper kunne gå i en annen retning: Førstelinjen kunne også være livssynsåpen. Det er gode grunner til å anta at personell som arbeider på religions- og livssynsfeltet ut fra sin fagkompetanse og sitt arbeid vil være bedre i stand til å identifisere og formidle menneskers behov for religions- eller livssynsmessig betjening, også når det gjelder mennesker som tilhører andre tros- og livssynssamfunn. Utvalget understreker at religions- og livssynstjeneste i institusjoner krever en egen type kompetanse. Presteforeningen mener denne kompetansen også bør kunne nyttiggjøres i førstelinjetjenesten. Allerede i dag bistår sykehusprester og fengselsprester med å formidle kontakt for religions- og livssynsmessig betjening langt ut over Den norske kirkes medlemmer. Hovedsiktet må være at mennesker som har behov for det blir møtt med adekvat religions og livssynsmessig betjening som ikke krenker deres religions- og livssynsmessige integritet.

Ad 17.6 Vigselsmyndighet

Presteforeningen ønsker primært at dagens ordning hvor tros- og livssynssamfunnene har vigselsmyndighet videreføres. Dette er et praktisk begrunnet synspunkt. Den juridiske side av ekteskapsinngåelsen er et statlig anliggende, men det har hittil vært praksis at trossamfunn har utøvet (deler av) vigselsmyndigheten, særlig selve ekteskapsinngåelsen. Presteforeningen ser ingen tungtveiende grunner til at dagens ordning må opphøre. Presteforeningen viser til at prøvingen av ekteskapsvilkårene foretas av offentlige myndigheter, og at tros- og livssynssamfunnenes vigselsmyndighet er begrenset til å forestå den ekteskapsstiftende

handlingen. Presteforeningen mener at dagens regler om en vigslers adgang til å nekte å foreta vigslers (Ekteskapsloven § 13) i så fall må videreføres.

Ad 18.11 Gravferdsforvaltning

Presteforeningen støtter utredningens forslag om at gravferdsforvaltningen bør ivaretas av kommunen, og ikke lenger være et ansvar for kirkelig fellelråd. Presteforeningen viser til sin høringsuttalelse til NOU 2006:4 *Staten og Den norske kirke* hvor standpunktet begrunnes i hensynet til livssynsminoritetenes rett til å oppleve seg behandlet på lik linje med andre borgere. Presteforeningen er av den oppfatning at langt de fleste nordmenn er fornøyde med den innsatsen som gjøres av fellelråd og fellelrådsansatte på dette feltet, og at fellelrådene jevnt over har utvist meget god kompetanse også i møte med mennesker med annen religion eller livssyn, og forutsetter at overføring av forvaltningsmyndighet til kommunene må ledsages av krav om kvalitet på linje med det som kirken leverer i dag. Det bør være adgang for kommunen til å inngå avtale om overføring av ansvar til den lokale kirke, slik også utredningen åpner for når det gjelder deler av driften ved gravferdsforvaltningen. Særlig gjelder dette der kirkegårder ligger i umiddelbar tilknytning til kirkehus.

Ad 11.2 Formålsparagrafen for skolen og 19.4.2 Utviklingen av den offentlige skolen i Norge / skolegudstjeneste

”Det livssynsåpne samfunn” er en betydningsfull tilnærming med tanke på framtidens plass og rolle for religion i Norge. Presteforeningen mener dette bør føre til en ny gjennomtenkning av den plass og rolle religion og livssyn skal ha i den norske skolen.

Skolen har i dag en formålsparagraf (opplæringsloven § 1-1) som både henviser til kristen og humanistisk arv og til sentrale felles verdier, samt til at disse verdiene også kommer til uttrykk i andre religioner og livssyn og er forankret i menneskerettighetene. Dette tilsvarer i hovedsak § 2 i Grunnloven (etter endringene 21. mai 2012) sammenholdt med § 16, med den forskjell at opplæringsloven nevner flere verdier enn Grunnloven. Presteforeningen mener at skolens formålsparagraf slik den nå er utformet, gir rom for å forstå skolen som en livssynsåpen arena hvor kulturarvperspektiv og likebehandling balanseres.

I de siste 15 år har religionens plass i skolen blitt betydelig endret. Den opprinnelige intensjonen bak endringene fra kristendomsfag over KRL til RLE var at elevene med utgangspunkt i en klar forståelse av egen religiøs eller livssynsmessig bakgrunn, kunne gå i dialog med andre religioner og livssyn. Presteforeningen mener skolepolitikken på feltet har prioritert dialog på bekostning av identitet. Presteforeningen ser også med uro på at religion og livssyn er nedprioritert i lærerutdanningen, ved at faget ikke lenger er en obligatorisk del av denne. Omleggingen av religionsundervisningen i skolen og den mer flerreligiøse og livssynspluralistiske situasjonen i skolen stiller større krav til lærernes fagkompetanse i kristendom, religion, livssyn og etikk enn tidligere. Skal skolen gi grunnlag for utvikling av forståelse, respekt, dialog og toleranse, er god fagkompetanse på dette feltet av stor betydning. En undervisning som ikke makter å forholde seg redelig og faglig kvalifisert på feltet kan bidra til å legge grunnlag for sterkere konflikter og spenninger, bygd på manglende kunnskap og frykt for det ukjente. Det er et stort savn at utredningen ikke trekker skoleperspektivet mer inn i arbeidet. Morgendagens samfunn blir i stor grad formet gjennom utdanningssystemet. Skal man lykkes med å utforme en mer åpen og helhetlig religions- og livssynspolitik, er politikken omkring skolens verdiformidling og dens undervisning om religion, tro og livssyn, av vesentlig betydning. Presteforeningen støtter utvalgets understrekning (s.242) om at ”RLE-faget skal være en viktig møteplass for elever med ulik bakgrunn. Det er viktig at faget bidrar til forståelse, respekt og evne til dialog mellom mennesker med ulik oppfatning av tros- og livssynsspørsmål. En forutsetning for at dette skal skje, er at lærere i faget har tilstrekkelig faglig bakgrunn for å håndtere disse utfordringene.”

Skal visjonen om det livssynsåpne samfunnet realiseres i skolen, bør det kunne finnes løsninger som gjør det mulig fortsatt å avholde skolegudstjenester som en del av skolens generelle kultur- og tradisjonsformidling, slik et flertall i utvalget tilrår. Utvalgets prinsipp nr. 8: ”Alle bør akseptere å bli eksponert for andres tros- og livssynspraksis i det offentlige rom” har relevans også for de skolepolitiske vurderingene. Når utvalget mener at ”religion og livssynsmessige uttrykk ikke bare hører hjemme i folks private rom og liv, men fritt må kunne utfolde seg også i det offentlige rom og i den offentlige samtale”, bør dette komme til anvendelse også i forhold til skolen som arena. Samtidig deler Presteforeningen understrekningen av at ”en må ivareta retten til ikke å bli tvunget til tros- og livssynspraksis”. Presteforeningen er av den oppfatning at dette siste i dagens skolepolitiske diskusjon for lett brukes som argument for å trenge religiøs praksis ut av skolen, uten at det veies opp mot hensynet som ligger i utvalgets prinsipp nr.8. Det er etter Presteforeningens oppfatning fullt mulig å gjennomføre skolegudstjenester og tilsvarende, og slik bidra til at elevene læres opp til å leve i ”det livssynsåpne samfunn”. Presteforeningen er enig i at ”[m]ålsettingen må være å ivareta alle skolens elever på en mest mulig likeverdig måte når det gjelder slike tilbud”. Det finnes gode eksempler på skoler som har fått dette til i praksis. Eksempelvis har Fjell skole i Drammen gitt elevene tilbud både om skolegudstjeneste og om deltakelse på fredagsbønn e.l. i stedets moské. Det må være en viktig oppgave for skolen å bidra til mer kunnskap og kjennskap til de religions- og livssynssamfunn som er representert i lokalsamfunnet. Dette er et viktig tiltak for å bygge ned fordommer, gi trygghet på egen identitet og med det legge grunnlaget for et livssynsåpent samfunn der ulike religioner og livssyn kan møtes med respekt.

Utredningen ”Identitet og dialog” (NOU 1995:9) var basert på en tenkning hvor elevene i skolen skulle arbeide med religion ut fra sin religiøse eller livssynsmessige identitet, og kunne møtes i dialog med elever med annen bakgrunn. Elevene skulle lære ulike religioner og livssyn å kjenne, men med basis i egen identitet. Som en viktig identitetsdannende institusjon måtte også den identitetsdannende oppgaven i noen grad inngå i skolens religions- og livssynsundervisning, selv om den egentlige trosopplæring forutsettes å være foreldrenes og tros- og livssynssamfunnenes ansvar. Presteforeningen mener prinsipielt at trosopplæring er foreldrenes og tros- og livssynssamfunnenes oppgave, men at skolen også må kjenne sin rolle i forhold til elevenes religiøse og/eller livssynsmessige identitetsutvikling. Religions- og livssynsopplæringen i skolen blir skjevfokusert hvis den ikke gir innføring i de ulike religionenes religiøse praksis, jf. våre innledende refleksjoner om religionsforståelsen.

Presteforeningen mener også det er grunn til å diskutere om samfunnet legger godt nok til rette for tros- og livssynssamfunnens trosopplæring, når Stortinget ønsket å holde slik opplæring ute av SFO-tiden. Det bør være mulig å finne ordninger hvor en i samarbeid med foreldre, skole og SFO kan organisere trosopplæring i nærliggende lokaler. Når trosopplæringen må finne sted utenfor skolen (og SFO-tiden) må trosopplæringen organiseres på fritidssamfunnets premisser. Selve rammebetingelsene kan dermed påvirke i hvilken grad det er mulig å vektlegge en innholdsmessig god trosopplæring, eller om den i større grad innrettes mot attraktive aktiviteter. Å bidra til at tros- og livssynssamfunn lettere kan organisere trosopplæringsaktivitet i SFO-tiden, før skoleskyssen går tilbake fra skolen, vil være en billig og god måte å understøtte tros- og livssynssamfunnene og deres muligheter til å drive god trosopplæring for deres barn. Presteforeningen ønsker å reise problemstillingen og bidra til en debatt om disse spørsmål, fordi en samlet kirke og et samlet politisk miljø har satt i gang en storstilet trosopplæringsreform som har stor betydning for utviklingen av tros- og livssynsmessig identitet og av kompetanse til å leve i ”det livssynsåpne samfunn”.

Ad 11.4.1 Nasjonale symboler, markeringer

Utvalget mener ansvaret for felles, nasjonale markeringer ved høytid/sorg er et offentlig ansvar. Dette ansvaret bør ikke delegeres til ett trossamfunn. Presteforeningen mener det bør skjelnes tydeligere mellom statlige nasjonale markeringer og andre nasjonale markeringer. Det vil være urimelig å innføre et statlig monopol på nasjonale markeringer – også ved kriser og katastrofer. Dette ville stå i spenning til visjonen om det livssynsåpne samfunnet. Folket (og media) vil velge de markeringene som oppleves som det beste og riktigste i situasjonen. Presteforeningen er også opptatt av at vi ikke må stille oss slik at kongen og representanter for regjeringen ikke vil kunne delta på nasjonale markeringer i regi av ett trossamfunn. Erfaring har vist at både kongehuset og den politiske ledelse har ønsket å være til stede når Den norske kirke selv gjennomfører arrangementer som oppleves som samlende for store deler av befolkningen.

Ad 20.3 Reservasjonsrett i arbeidsforhold

Presteforeningen støtter utvalgets mindretall som vektlegger ”verdien av at også helsetjenestens førstelinje er åpen for personer med ulike syn på spørsmål som er viktige ut fra deres dypeste overbevisning når det gjelder spørsmål knyttet opp mot liv og død.” Mindretallet viser til at reservasjonsretten ved henvisning til abort, ikke har medført vesentlige problemer. Presteforeningen støtter mindretallets konklusjon om at ”[d]et bør være mulig for fastleger å reservere seg mot å henvise til abort.” Det bør kunne finnes ordninger for dette som lar seg kombinere med at befolkningens lovbestemte rettigheter ivaretas. Det er i vårt samfunn en lang tradisjon for å respektere den personlige overbevisning i slike verdiladede spørsmål.

Ad 20.5 Ansettelse i tros- og livssynssamfunn

Presteforeningen mener i likhet med utredningen at dagens arbeidsmiljølov balanserer diskrimineringsvernet ved ansettelse opp mot tros- og livssynsfriheten på en måte som ivaretar tros- og livssynssamfunnenes rett til selv å definere sentrale deler av deres virksomhet. Kravene om forholdsmessighet og saklighet er rimelige krav å stille også til tros- og livssynssamfunn, og ivaretar etter Presteforeningens oppfatning det behovet tros- og livssynssamfunnene har for å kunne ansette medarbeidere som kan arbeide i tråd med tros- eller livssynssamfunnets grunnlag der det er kreves i forhold til stillingens art og arbeidsoppgaver.

Ad 20.6 Oppholdstillatelse for religiøse ledere og lærere

Presteforeningen er opptatt av at det ikke må stilles urimelige utdanningskrav til religiøse ledere. De enkelte tros- og livssynssamfunn har ulike formelle utdanningskrav til religiøse ledere, og trossamfunnets frihet til å velge sine religiøse ledere må respekteres. Dette må også tas i betraktning ved spørsmål om oppholdstillatelse for religiøse ledere og lærere. Presteforeningen støtter utredningens forslag om at utdanningskravet til religiøse ledere i større grad blir likestilt med andre faglærte yrkesgrupper.

På den annen side er Presteforeningen opptatt av at religiøse ledere som skal arbeide innenfor offentlige institusjoners tros- og livssynstjeneste har tilstrekkelig og relevant kompetanse for slikt arbeid. Presteforeningen støtter utredningens understrekning (15.9.3) av at slikt personell bør ha relevant videreutdanning.

Ad 21 Dialog

Presteforeningen mener godt dialogarbeid og gode dialogorganer på religions- og livssynsfeltet er av stor betydning i religions- og livssynspolitikken viktig tillitskapende. Det vises her til høringsuttalelsens innledning. Presteforeningen vil støtte at rammebetingelsene

for tros- og livssynsmessig dialog styrkes. Presteforeningen vil understreke betydningen av at dialogorganene er uavhengige i forhold til offentlige myndigheter og politisk styring. Ved siden av dette er det viktig med gode møteplasser mellom politiske myndigheter og tros- og livssynssamfunnene.

Økonomi

Ad 24.4.1 Utmåling av støtte til andre tros- og livssynssamfunn. Alternativ med hel statliggjøring av støtten til andre tros- og livssynssamfunn, jf. også 10.3

Presteforeningen støtter en omlegging av støtten til tros- og livssynssamfunn inklusive Den norske kirke, slik at hele støtten ytes av staten, og ikke av stat og kommune som i dag.

Når det gjelder drift og vedlikehold av kirkebygg med kulturhistorisk verdi, mener Presteforeningen staten må et særlig ansvar å bære utgiftene til dette.

Ad 23 og 26.2 Spørsmål om vilkår for støtte til tros- og livssynssamfunn

Presteforeningen forutsetter at det ikke stilles vilkår for støtte til tros- og livssynssamfunn som kan føre til inngrep i trossamfunnenes indre anliggender. Det bør være et krav om minimumsantall medlemmer for å få tilskudd. Presteforeningen anser mindretallets forslag på 10 medlemmer som for lavt.

Ad 24.3 Endring i beregningsgrunnlaget

Utvalget foreslår at gevinsten knyttet til dekning av pensjonsutgiftene til kirkens statlig ansatte skal inn i beregningsgrunnlaget, at deler av ordningen med rentekompensasjon legges inn, og at midlene til fengselsprester tas ut av beregningsgrunnlaget. Presteforeningen støtter disse endringene i beregningsgrunnlaget.

Ad 25.6 Medlemskap og telling av tilskuddsberettigede

Presteforeningen ser behovet for likeartede regler om medlemskap som gi adgang til offentlig tilskudd og regler for telling av tilskuddsberettigede.

Når det gjelder enkelte av de tiltakene som foreslås, mener Presteforeningen de er eksempler på en innskrenkende anvendelse av likebehandlingsprinsippet.

Utredningen foreslår at det ikke lenger skal være automatisk tilhørige, men at et tilskuddsberettiget medlemskap/tilhørighet skal kreve aktiv innmelding fra personen selv eller forelder. Presteforeningen har ingen problemer med at Den norske kirkes forrang forsvinner, men mener utvalgets forslag medfører en innskrenkende anvendelse av likebehandlingsprinsippet. Presteforeningen mener det må gå an å opprettholde en automatisk tilhørighet hos barn der begge foreldre tilhører samme trossamfunn. Presteforeningen ser ingen grunn til at ikke disse skal kunne regnes med ved tilskuddsberegningen, så lenge alle tros- og livssynssamfunn omfattes av samme regel.

Utredningen foreslår også at fødselsmeldinger om trostilhørighet til folkeregisteret fra sykehus og lignende avskaffes, fordi ordningen ikke fungerer i praksis for trossamfunn utenfor Den norske kirke. Presteforeningen mener det ut fra grunnlovens formuleringer om å understøtte Den norske kirke og alle tros- og livssynssamfunn på like linje, bør kunne finnes løsninger som gjør at en ordning med oversendelse av fødselsmeldinger til trossamfunnene kan videreføres.

Det foreslås også at alle 15-åringer som er innmeldt i tros- eller livssynssamfunn skal få brev om dette og orienteres om muligheten til å melde seg ut av dette, og muligheten til å melde seg inn i annet trossamfunn. Presteforeningen anser tiltaket som overflødig. Det

forutsettes at alle norske barn og unge er kjent med religiøs myndighetsalder gjennom RLE-undervisningen i skolen.

Ad 26.5 Beregning ut fra utviklingen i antall medlemmer også for Den norske kirke

Utvalget mener det bør vurderes om Den norske kirkes økonomi også bør beregnes ut fra utviklingen i antall medlemmer. Dersom medlemsutviklingen i større grad skal legges til grunn som beregningskriterium for Den norske kirkes økonomi, mener Presteforeningen dette må suppleres med en vurdering ut fra det særlige ansvar Den norske kirke har som landsdekkende folkekirke.

Ad 10.3 Alternativer for framtiden

Utvalget har i kapittel 10 gitt et framtidssyn som går ut over utvalgets mandat, å bidra til en mer helhetlig tros- og livssynspolitikk som legger kirkeforliket av 10. april 2008 til grunn. Det er gode grunner til at utvalget har sett ut over horisonten for kirkeforliket. Forliket utløper ved Stortingsvalget september 2013. Utredningens forslag vil ikke komme til behandling før etter kirkeforlikets utløp.

Den norske kirke som rettssubjekt, overføring av arbeidsgiveransvar for prestene, avvikling av kirkelige organer som statlige forvaltningsorganer. Revisjon av kirkeloven.

Presteforeningen viser til at Kirkemøtet i 2013 vedtaksfestet ønske om at det så raskt som mulig etableres et nasjonalt rettssubjekt for Den norske kirke, at arbeidsgiveransvaret for prestejenesten overdras til dette rettssubjektet og at de sentrale og regionale kirkelige organer overføres slik at disse ikke lenger er statlige forvaltningsorganer. Kirkemøtet forutsetter også i sitt vedtak at det som et neste skritt etter at dette er gjennomført, vedtas en kortfattet rammelov for Den norske kirke. Disse endringene er mulige og anses av Kirkemøtet som nødvendige i lys av grunnlovsendringene 21. mai 2012. Utredningen åpner også for en slik utvikling i sitt kapittel om "Alternativer for framtiden" som omhandler forslag som går ut over kirkeforlikets horisont.

For Presteforeningen er det vesentlig at en slik omstilling skjer på en måte som sikrer kontinuitet, god rekruttering til kirkelige stillinger og trygghet under omstilling.

Forslag om ytterligere endring av grl. § 2, 4 og 16

Presteforeningen ser ikke behov for ytterligere grunnlovsendringer nå. Det er et betydelig rom for utvikling med grunnlovsparagrafene som nå er vedtatt. Disse er vedtatt av et tilnærmet samlet Storting. Presteforeningen mener en først må se hvilken utvikling som er mulig og ønskelig med dette som ramme, før en kan ta stilling til om det er behov for ytterligere endringer i grunnloven. Når det gjelder Grl § 2, mener Presteforeningen at ordet "vor" i første punktum burde erstattes med ordet "den". Presteforeningen mener det er god grunn til å henvise til den kristne og humanistiske arv som verdigrunnlag for staten, men ser at ikke alle norske borgere vil mene at de har del i arven på en måte som gjør at de opplever den som "sin", slik denne verdiformuleringen nå er. Dette er ikke til hinder for at disse vedkjenner seg tilsvarende verdier, men det er fremmed for dem å betegne dem som "kristne" evt. "humanistiske" verdier, hvis verdiene for deres egen del er forankret i andre religiøse tradisjoner eller livssynstradisjoner.

Den statlige forvaltningen på religions- og livssynsfeltet

I NOU 2013:4 *Kulturutredningen 2014* foreslås det å overføre Kirkeavdelingen i Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet til Kulturdepartementet. Dette vil medføre at statens relasjon til alle tros- og livssynssamfunn blir samlet på samme sted. Presteforeningen kan

støtte at den statlige forvaltningen med hensyn til Den norske kirke og med hensyn til øvrige tros- og livssynssamfunn samles. Samtidig vil Presteforeningen understreke at dette i tråd med Grl § 16 forutsetter at vedkommende departements forvaltning legger til grunn det særlige ansvar Den norske kirke har som landsdekkende folkekirke.

Tilrettelegging for bygging av kirker og andre gudshus samt seremonirom

Det er nødvendig med ordninger som tilrettelegger for at Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn kan bygge egnede kirker, gudshus og seremonirom med en hensiktsmessig beliggenhet. I dag er finansiering av kirkebygg en lovfestet plikt for kommunene på visse vilkår. Likebehandlingen skjer ved at tilsvarende beløp pr. medlem tilfaller andre tros- og livssynssamfunn. I tillegg er det egne ordninger for arealtilskudd til andre tros- og livssynssamfunn. Dersom disse ordningene avvikles, bør det etableres andre ordninger for denne typen understøttelse. Religiøse byggverk er ofte en viktig del av trossamfunns totale kommunikasjon og et sentralt identitetsuttrykk. Det vil derfor ikke være tilstrekkelig å bygge livssynsnøytrale seremonirom, som bare vil dekke et begrenset behov. Muligheten til også bygningsmessig å gi uttrykk for sin tro, er en viktig side ved livssynsåpenheten i samfunnet som illustreres godt på utredningens omslag.

Den norske kirke forvalter mange kirkebygg av stor kulturhistorisk verdi. I nasjonal målestokk utgjør kirkene en vesentlig del av nasjonens bygningsmessige kulturarv. Prinsippet om likebehandling av tros- og livssynssamfunn må ikke være til hinder for at det offentlige kan ha særskilte ordninger for kirkebygg med kulturminneverdier. De fleste verneverdige bygg med kulturhistorisk verdi vil i praksis være kirker tilhørende Den norske kirke, men også bygninger tilhørende andre tros- og livssynssamfunn må kunne komme inn under slike ordninger på samme kriterier for vern og bedømmelse av kulturhistorisk verdi.

Med vennlig hilsen

DEN NORSKE KIRKES PRESTEFORENING

GUNNAR MINDESTRØMMEN

leder